

تحلیلی بر علل تعارضات زناشویی در دو دهه اخیر (یک مرور نظامند)*
 رودابه هوشمندی^۱، خدابخش احمدی^۲، علیرضاکیامنش^۳

Analysis of the causes of marital conflict in the last two decades (a systematic review)

Roodabeh Hooshmandi¹, Khodabakhsh Ahmadi², Alireza kiamanesh³

چکیده

زمینه: تعارض رایج‌ترین مشکل در روابط زوجین است که کیفیت زندگی زناشویی را به صورت منفی تحت تأثیر قرار می‌دهد و سبب بروز پیامدهای منفی جسمانی، روانی، اجتماعی و معنوی می‌شود. تشدید و ناتوانی در حل آن ممکن است خانواده را دچار آسیب نماید و حتی منجر به طلاق شود. علی‌رغم پژوهش‌های میدانی متعددی که در این موضوع صورت گرفته است، جمع‌بندی و تحلیل منسجمی از علل تعارضات و ابعاد آن در دسترس نیست. **هدف:** هدف پژوهش حاضر مرور تحقیقات انجام شده در این زمینه و شناسایی علل تعارضات زناشویی بود. **روش:** در این تحقیق که به روش مرور سیستماتیک انجام شد، جامعه آماری مقالات علمی - پژوهشی، پایان‌نامه‌ها و طرح‌های پژوهشی مرتبط با تعارضات زناشویی بود که در دو دهه اخیر (۱۳۸۰ تا ۱۳۹۸ و ۲۰۰۰ تا ۲۰۱۹) انجام شده‌اند. از بین ۷۶۸ مورد جستجو شده تعداد ۵۸ مورد مرتبط با علل تعارضات زناشویی انتخاب و وارد مطالعه شدند. **یافته‌ها:** در مجموع تعداد ۴۱ عامل (با فراوانی ۳۷۵) به عنوان علل تعارضات زناشویی شناسایی و در ۴ دسته طبقه‌بندی شدند که به ترتیب از بیشترین میزان عبارت بودند از: عوامل خانوادگی با ۴۰/۸۰ درصد فراوانی؛ عوامل فردی با ۴۰/۵۳ درصد فراوانی؛ عوامل محیطی با ۱۶/۲۷ درصد فراوانی و عوامل معنوی با ۲/۴ درصد فراوانی. همچنین عمده‌ترین علل تعارضات زناشویی از بین ۴۱ عامل عبارت بودند از: ۱. مشکلات مالی (با ۷/۷۴ درصد فراوانی)؛ ۲. دخالت خانواده‌ها و اطرافیان (با ۷/۲۰ درصد فراوانی)؛ ۳. خشونت جسمانی و کلامی (با ۶/۱۴ درصد فراوانی)؛ ۴. ضعف مهارت‌های ارتباطی و حل مسأله (با ۵/۶ درصد فراوانی)؛ ۵. مشکلات جنسی (با ۴/۸ درصد فراوانی). **نتیجه‌گیری:** شناسایی مجموعه عوامل و میزان سهم هر یک از عوامل به پژوهشگران کمک می‌کند تا به کشف یک مدل منسجم از علل تعارضات زناشویی نائل شوند و مطابق این مجموعه عوامل ابزار پیش‌بینی و پیشگیری از تعارضات زناشویی را تدوین کنند. **واژه کلیدیها:** تعارضات زناشویی، عوامل فردی، عوامل خانوادگی، عوامل محیطی، عوامل معنوی

Background: Conflicts are the most common problem in relationship of couples those negatively influence marital Quality and can lead to negative physiological, psychological, social and spiritual consequences. Intensification of the conflicts and disability in solving them can impair family and even lead to divorce. Despite the presence of many field researches about marital conflicts, there is no coherent analysis and conclusion of their causes and dimensions.

Aims: The aim of the present study to review the related literature in order to identify the causes of marital conflicts.

Method: this study was a systematic review, in which the statistical population are scientific research articles, dissertations and research schemes related to marital satisfaction since two last decades (2000-2019). Among 768 cases that was explored, 58 cases, related to causes of marital conflicts entered into the study **Results:** According to the results, in sum, 41 factor (with frequency of 375) identified as the causes of marital conflicts. The entire factors of marital conflicts divided into the 4 categories, in order of importance: 1) family factors (40/80%), 2) individual factors (40/53%), 3) environmental factors (16/27%) and spiritual factors (2/4%). In addition, the major causes of marital conflicts comprised: 1) Financial problem (7/74%), 2) Interference of families and relatives (7/20%), 3) Verbal and physical violence (16/14%), 4) lack of relationship and problem solving skills (5/6%), sexual problems (4/8%).

Conclusions: Identifying of the factors and specifying the contributions of each of them to marital conflicts can help the researchers discover coherent model of marital conflicts. Based on these factors the instruments of prediction and prevention of marital conflicts can be defined and prepared. **Key words:** Marital conflicts, Family factors, Individual factors, Environmental factors, Spiritual factors

Corresponding Author: kh_ahmady@yahoo.com

* این مقاله برگرفته از پایان‌نامه دکتری نویسنده اول است.

^۱. دانشجوی دکتری مشاوره، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

^۱. Ph D Student in Counseling, Science and Research Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran

^۲. استاد، گروه مشاوره، مرکز تحقیقات علوم رفتاری، دانشگاه علوم پزشکی بقیه الله (عج)، تهران، ایران (نویسنده مسئول)

^۲. Professor, Departemant of Counseling, Behavior Science Reserch Center, Baqiatallah university of Medical Science, Tehran, Iran (Corresponding Author)

^۳. استاد، گروه مشاوره، دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران

^۳. Professor, Department of Counseling, Kharazmi University, Tehran, Iran

پذیرش نهایی: ۹۸/۰۶/۲۵

دریافت: ۹۸/۰۴/۱۹

مقدمه

ازدواج مهمترین پایه در تشکیل خانواده و نقطه عطفی در چرخه زندگی و جنبه اساسی از زندگی هر فردی است که دو نفر را به عنوان همسر به همدیگر متعهد می‌کند و به طور قابل ملاحظه‌ای بر عملکرد زندگی او، از جمله رفاه اجتماعی، عاطفی، فرهنگی و اقتصادی تأثیر می‌گذارد (گرگیس، گئورگ و اندرسون، ۲۰۱۰). از آنجا که ازدواج یک تعهد طولانی بین زن و مرد است، ضروری است که هر دو طرف از زندگی زناشویی راضی و خوشحال باشند (اندرسون، ۲۰۱۳)، اما به دلیل ماهیت روابط متقابل همسران و شخصیت منحصر به فردی که هر یک از زوجین دارند، فرد نمی‌تواند یا نمی‌خواهد مسائل را دقیقاً به همان شیوه‌ای که فرد دیگری می‌بیند، ببیند بنابراین احتمال بروز دیدگاه‌ها و خواسته‌های متضاد وجود دارد و بدیهی است که اختلاف دیدگاه روی دهد یا نیازها برآورده نشوند، در نتیجه چنین وضعیتی همسران نسبت به یکدیگر احساس خشم، ناامیدی و ناخشنودی می‌کنند و تعارضات رخ می‌دهد، بنابراین با توجه به ماهیت رابطه زوجین پدید آمدن اختلاف و تعارض در رابطه زناشویی طبیعی است (ام بی وایرر، ۲۰۱۷).

مفهوم تعارض^۱ به عدم توافق بین همسران بر می‌گردد (واگنر و گریزبوسکی، ۲۰۱۴) و به این معناست که فرد بین اهداف، انتظارات و نیازها یا امیال شخصی خود و طرف مقابلش ناهمسازی و ناهمخوانی می‌بیند (کالین و سیجوک، ۲۰۰۹) که در رابطه زناشویی و وقتی که همسران به عنوان زوج نقش‌های خود را برعهده می‌گیرند ممکن است بعضی از آنها محقق شود و بعضی ناتمام بماند، لذا وضعیت تنش و استرس بین همسران ایجاد می‌شود (تورلنلکه، ۲۰۱۴). امروزه علل تعارضات زناشویی به یک مسئله بسیار مهم که بر رابطه‌ی هر زن و شوهری تأثیرگذار است تبدیل شده است (ام بی وایرر، ۲۰۱۷). کولینز (۲۰۰۴) وقوع تعارض بین زن و مرد را وابسته به منابع قدرت آنها و نیز استرس‌هایی که در طول زندگی آنها رخ می‌دهد نسبت می‌دهد، منابع قدرت شامل وضعیت اشتغال زن و مرد، شبکه روابط اجتماعی هر کدام از آنها، مشکلات جنسی، میزان درآمد و میزان تحصیلات است، وقایع استرس‌آور زندگی خانوادگی می‌تواند مثبت یا منفی باشد، وقایع منفی، مثل بیکاری و از دست دادن شغل، ورشکستگی و مسائل مالی، بیماری‌ها و نظایر آن ممکن است

تعارض‌هایی را در خانواده‌ها به وجود آورد، وقایع استرس‌آور مثبت مثل تولد فرزند یا یافتن شغل نیز ممکن است تعارض‌هایی را در خانواده‌ها به وجود آورد (نقل از منصوریان و فخرایی، ۱۳۸۷). هاوگیتز، ویلوگی و دوهرتی (۲۰۱۲)، با مطالعه ۸۸۶ زوج که تعارضات آنها منجر به طلاق شده بود به این نتایج دست یافتند که شش عامل اساسی در بروز تعارضات و در نهایت طلاق نقش دارند، این شش عامل عبارت بودند از: پیشرفت یکی بدون پیشرفت دیگری، عدم برقراری ارتباط مؤثر با یکدیگر، مشکلات اقتصادی، خیانت، مشکلات شخصیتی و عدم توجه کافی. بعضی دیگر از موضوع‌های شناخته شده‌ای که می‌تواند پدیدآورنده اختلاف‌های زناشویی باشد چنین است: پول، روابط جنسی، روابط خویشاوندی، دوستان، فرزندان، خیانت جنسی، مشکلات عاطفی، مشکلات مالی، مشکلات ارتباطی (گفت و شنود)، تعارضات شغلی و غیره (ثنایی، ۱۳۸۷). همچنین مسالوس کیت (۲۰۰۵) در پژوهش خود مهمترین علل تعارضات زناشویی را: مسائل دینی و اعتقادی، سلطه‌گری و سلطه‌پذیری همسران، مسائل مربوط به فرزندان، مهارت‌های ارتباطی ضعیف و سختی‌های مسائل خانوادگی بیان کرد. در واقع در هر ازدواج لحظه به لحظه تعارض وجود دارد که از منابع متعددی سرچشمه می‌گیرد (لاسول و لاسول به نقل از سالاری، معین، سهامی و حقیقی، ۱۳۹۲) و آنالیز و شناسایی دلایلی که منجر به تعارضات زناشویی می‌شوند نقش مهمی در حل و کنترل آن دارد (ابلین و گپوسین، ۲۰۱۵). تعارضات زناشویی، تهدیدهایی جدی برای واحد زناشویی به شمار می‌روند که ثبات و کیفیت ازدواج را به چالش می‌کشند و سبب بروز پیامدهای منفی روانی، جسمانی، اجتماعی و اقتصادی می‌شوند، تأثیر منفی بر سلامت جسمانی و افسردگی و بهره‌وری پایین در کار از جمله این پیامدها برای بزرگسالان به شمار می‌رود. علاوه بر آن، تنش ناشی از تعارضات زناشویی در چارچوب روابط بین زوجین باقی نمی‌ماند و دیگر روابط درون خانوادگی را تحت تأثیر قرار می‌دهد (کامینگز، کوروس و پاپ، ۲۰۰۷). تعارضات برای خانواده و فرزندان به عنوان ضلع سوم رابطه نیز عواقب منفی شدیدی به دنبال دارد، پیامدهایی مانند ازدواج ناموفق و تکرار الگوهای یادگرفته شده از زندگی پدر و مادر، احتمال بالای اختلالات منش، اضطراب، افسردگی و بزهکاری نوجوانی و بروز مشکلات مدرسه‌ای

^۱. conflict

روش

پژوهش حاضر از نوع مطالعات ثانویه و روش اجرای آن مرور نظام‌مند^۱ بوده است. مرور نظام‌مند عبارت است از بررسی شواهد پیرامون پرسشی که به گونه‌ای واضح تدوین شده است. در این بررسی، از روش‌های منظم و مشخصی جهت شناسایی، گزینش و ارزیابی نقادانه پژوهش‌های اولیه درباب موضوع استفاده می‌شود و داده‌های این مطالعات استخراج و تجزیه و تحلیل می‌شوند. در این روش، تمام مطالعات منفرد مرتبط شناسایی، ارزیابی و خلاصه می‌شوند تا امکان دسترسی به شواهد موجود برای تصمیم‌سازان بیش از پیش فراهم آید. بدیهی است ترکیب کردن نتایج چندین پژوهش، برآورد قابل اطمینان و دقیق‌تری جهت مداخله اثربخش فراهم می‌آورد تا مطالعه‌ای منفرد (مرکز مرورها و انتشار^۲، ۲۰۰۹؛ نقل از عباسی و سراج زاده، ۱۳۹۵).

این مرور می‌تواند کمبودهای دانشی ما را درباره مسائل و مداخلات حوزه و موضوعی خاص نشان دهد، پتیکریو، ۲۰۰۳؛ نقل از نقل از عباسی و سراج زاده، ۱۳۹۵)، مرور نظام‌مند به‌شکلی مؤثر، در یکپارچه‌سازی اطلاعات معتبر و ارائه مبنایی برای تصمیم‌گیری منطقی نقش ایفا می‌کند در پژوهش حاضر سعی شد تا تحقیقات به لحاظ حیطه مطالعاتی، قلمرو رشته‌ای تحقیق، زمان اجرای طرح، رعایت مراحل متعارف پژوهش (عنوان تحقیق، طرح مسئله، مبانی نظری، پیشینه، روش شناسی تحقیق، نتایج و راه کارهای تحقیق)، رعایت قواعد روش شناسانه، شناخت علل تعارضات زناشویی و اکاوی و تحلیل شوند. جامعه آماری تحقیق حاضر مقالات علمی - پژوهشی، پایان‌نامه‌ها و طرح‌های پژوهشی مرتبط با تعارضات زناشویی با تأکید بر علل تعارضات زناشویی بود که طی دو دهه اخیر، در قالب مقالات چاپ شده در مجلات علمی - پژوهشی و پایان‌نامه‌های مقطع کارشناسی ارشد و دکتری در فاصله زمانی سال‌های ۱۳۸۰ تا سال ۱۳۹۸ انجام شده‌اند. به منظور یافتن مقالات فارسی جستجوی اینترنتی کلید واژه‌های تعارضات زناشویی، ناسازگاری زناشویی، اختلافات زناشویی در پایگاه‌های داخلی: بانک اطلاعات نشریات کشور مگ‌ایران، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، سیلویکا، پایگاه اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی و پژوهشگاه اطلاعات و مدارک علمی ایران، صورت گرفت. در مورد

زیاد (تحصیلی و رفتاری) برای نوجوانان (محسن‌زاده، نظری و عارفی، ۱۳۹۰). همچنین روندهای صعودی طلاق از مشخصه‌های بارز افزایش تعارضات در حوزه خانواده در دهه‌های اخیر است. بنا به آمار منتشر شده در ایران از هر ۵ ازدواج در کشور، یک مورد به طلاق کشیده می‌شود که شکست ۲۰ درصدی در هر ازدواج را نشان می‌دهد. روند طلاق در سال‌های اخیر رشد چشمگیری داشته، و حالت صعودی به خود گرفته است. این در حالی است که آمار ازدواج با روند نزولی در حال رشد است (عرب، ابراهیم‌زاده پزشکی و شریف‌آبادی، ۱۳۹۳). که در صورت بی‌توجهی به آن باید منتظر نتایج پیامدهای بعدی آن بود، آنچه که در بحث حل مشکل، برنامه‌ریزی و تصمیم‌گیری در گام اول مشهود می‌باشد، شناسایی مسأله و مشخص کردن دلایل آن است. اما باید این دلایل به صورت جامع و نظام‌مند شناسایی شود، برای شناسایی عوامل به وجود آورنده تعارضات زناشویی می‌توان با روش مرور نظام‌مند، از نتایج و یافته‌های مطالعات علمی بهره جست، چرا که در این روش تمام مطالعات مرتبط شناسایی، ارزیابی و خلاصه می‌شوند تا امکان دسترسی به شواهد موجود برای تصمیم‌سازان بیش از پیش فراهم آید. بدیهی است ترکیب کردن نتایج چندین پژوهش، برآورد قابل اطمینان و دقیق‌تری جهت مداخله اثربخش فراهم می‌آورد تا مطالعه‌ای منفرد. از آنجا که اکثر تحقیقات انجام شده در زمینه تعارضات زناشویی به صورت محدود به بررسی این عوامل پرداخته‌اند ضرورت تحقیقی که به عوامل مؤثر بر تعارضات زناشویی به طور نظام‌مند پردازد؛ احساس می‌شود. لذا پژوهش حاضر در قالب مرور نظام‌مند آن دسته از مطالعات علمی و تحقیقاتی که به علل تعارضات زناشویی پرداخته‌اند را معرفی می‌کند و روشی نوین و نظام‌مند برای شناسایی و دسته‌بندی عوامل تعارضات زناشویی می‌باشد، شناسایی مجموعه عوامل و میزان سهم هر یک از عوامل به پژوهشگران کمک می‌کند تا به کشف یک مدل منسجم از علل تعارضات زناشویی نائل شوند و مطابق این مجموعه عوامل ابزار پیش‌بینی و پیشگیری از تعارضات زناشویی را تدوین کنند همچنین نتایج پژوهش می‌تواند مبنایی را در راستای تصمیم‌گیری‌های راهبردی برای تحکیم خانواده فراهم آورد.

سؤال پژوهش

علل تعارضات زناشویی در دو دهه اخیر کدامند؟

2. Centre for Reviews and Dissemination

1. Systematic Review

گرفت در نهایت، با توجه به میان رشته‌ای بودن موضوع تحقیق، مجموعه مطالعات علمی در حوزه‌های گوناگون جامعه‌شناختی، روانشناختی، میان رشته‌ای گردآوری شد. با احتساب این معیارها، از مجموع ۷۶۸ پژوهش انجام شده در سال‌های ۹۸-۱۳۸۰ در حوزه تعارضات زناشویی، ۵۸ پژوهش بر اساس معیارهای ورود (۵۰ مقاله و ۶ پایان‌نامه تحصیلی و ۱ طرح پژوهشی و ۱ کتاب)، انتخاب و وارد تحلیل شدند.

مقالات انگلیسی پایگاه‌های خارجی، ساینس دایرکت، IEEE، PubMed مورد بررسی قرار گرفت پس از سرچ و جمع‌آوری مقالات با مطالعه چکیده آنها، و تعیین ارتباط با موضوع، مقالات مناسب برای استخراج داده‌ها انتخاب شد در نهایت داده‌های موجود در منابع بر اساس اهداف و سؤالات، متغیرهای مورد بررسی، جامعه و نمونه، روش‌شناسی، یافته‌ها و نتایج تحقیقات تلخیص شد لازم به ذکر است انتخاب نهایی مقالات با توجه به عنوان، چکیده و یافته‌ها صورت

جدول ۱. فلوجارت جستجوی مقالات در روش مرور سیستماتیک

معیارهای ورود و انتخاب مطالعات	معیارهای خروج مطالعات
روش‌های جستجو	
<p>نوع مطالعاتی که وارد مرور نظام‌مند شدند (مطالعات کیفی، توصیفی و آمیخته)</p> <p>شرکت کنندگان یا جمعیت مورد مطالعه: جنسیت (مرد و زن)، دارای تعارضات زناشویی در یکی از سطوح ۱،۲،۳،۴، زوج‌های متعارض مراجعه کننده به مراکز مشاوره</p> <p>مداخله درمانی، مواجهه یا روش تشخیصی: این تحقیق تمایلی برای استخراج روش‌های درمانی خاصی نداشت.</p> <p>مقایسه: مداخلات درمانی یا روش‌های دیگر که مقایسه خواهند شد از جمله دارونما، کنترل و... نیز در تمایلات اهداف تحقیقاتی حاضر نبود.</p> <p>شاخص‌ها: شاخص‌های تعارضات زناشویی در دو دهه‌ی اخیر (۹۸-۱۳۸۰)</p> <p>تحلیل‌های فرعی یا زیرگروه: وجود شاخص‌ها یا ابعاد تعارضات زناشویی شامل: عوامل خانوادگی، عوامل فردی، عوامل محیطی و عوامل معنوی پژوهش‌هایی که به علل به وجود آورنده تعارضات زناشویی پرداخته‌اند، مطالعات خارج از بازه زمانی سال‌های (۹۸-۱۳۸۰ ه.ش) (۲۰۱۹-۲۰۰۰ میلادی)، دسترس نبودن چکیده یا تمام متن</p> <p>کلیدواژه‌های مورد جستجو در سایت‌های فارسی: تعارضات زناشویی، ناسازگاری زناشویی، اختلافات زناشویی.</p> <p>کلیدواژه‌های مورد جستجو در سایت‌های لاتین:</p> <p>Causes of Marital Conflicts, Conflict, Marital Incompatibility</p> <p>جستجو در پایگاه‌های اطلاعاتی: لیست پایگاه‌های اطلاعاتی و محدوده زمانی: از سال ۲۰۰۰ تا تاریخ ۲۰۱۹</p> <p>بانک اطلاعات نشریات کشور مگ ایران imagiran، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی ensani.ir، سیولیکا civilica، پایگاه اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی sid، پژوهشگاه اطلاعات و مدارک علمی ایران irandoc</p> <p>PubMed، IEEE، ScienceDirect و سایر پایگاه‌های اطلاعاتی</p> <p>سایر روش‌های مورد استفاده جهت بازیابی مطالعات مرتبط شامل بررسی فهرست منابع و جستجوی دستی آنها</p>	

ابزار

برای بررسی محتوای هر مقاله بر پایه اهداف مورد نظر، فرمی طراحی شد که متغیرهای زیر را مورد بررسی قرار داد: نویسنده یا نویسندگان، عنوان مقاله / کتاب / پایان‌نامه / طرح پژوهشی، نام مجله / سال و شماره / صفحه، گستره جغرافیایی (شهر مورد مطالعه)، جمعیت و نمونه مورد مطالعه، ابزار جمع‌آوری داده‌ها، عوامل تعارضات زناشویی.

برای تحلیل داده‌ها ابتدا تمام علل تعارضات زناشویی از نتایج پژوهش‌های مورد بررسی استخراج شد به این صورت که تمام محتوای پژوهش مورد بررسی قرار گرفت، در گام بعد به هر کدام از علل استخراج شده یک کد یا برجسب اختصاص یافت، که در فرآیند کد گذاری مقولات مشابه یک کد به آنها اختصاص داده شد، پس از کد گذاری تمام داده‌ها، براساس اشتراکاتی که با یکدیگر داشتند، تحت یک مقوله (یا طبقه) واحد دسته‌بندی شدند (که گاهی

نمودار ۱. فلوجارت مطالعه مرور سیستماتیک

ابزار	فراوانی	درصد
پرسشنامه	۳۱	۵۳/۴۴
مصاحبه	۱۳	۲۲/۴۱
مصاحبه و پرسشنامه	۱۱	۱۸/۹۶
نظر سنجی	۲	۳/۴۴
نامشخص	۱	۱/۷۷
جمع	۵۸	۱۰۰

۳. ابعاد تعارضات زناشویی: در این بخش، عوامل تعارضات زناشویی از دو جنبه بررسی شدند. در ابتدا، همه عوامل تعارضات در پژوهش‌ها شناسایی و به چهار بعد فردی، خانوادگی، محیطی و معنوی تقسیم‌بندی شدند، سپس این عوامل در قالب مؤلفه‌های موضوعی دسته‌بندی و تبیین و تفسیر شدند، از بین ۷۶۸ مورد پژوهش جستجو شده تعداد ۵۸ مورد مرتبط با علل تعارضات زناشویی انتخاب و وارد مطالعه شدند. مطابق نتایج، در مجموع تعداد ۴۱ عامل با تعداد ۳۷۵ بار عاملی^۱ به عنوان علل تعارضات زناشویی شناسایی شد. تمامی عوامل تعارضات زناشویی در ۴ دسته تقسیم شدند که به ترتیب از بیشترین میزان عبارت بودند از: عوامل خانوادگی با ۴۰/۸ درصد فراوانی؛ عوامل فردی با ۴۰/۵۳ درصد فراوانی؛ عوامل محیطی با ۱۶/۲۷ درصد فراوانی و عوامل معنوی با ۲/۴ درصد فراوانی بود. همچنین عمده‌ترین علل تعارضات زناشویی عبارت بودند از: ۱. مشکلات مالی (با ۷/۷۴ درصد فراوانی)؛ ۲. دخالت خانواده‌ها و اطرافیان (با ۷/۲۰ درصد فراوانی)؛ ۳. خشونت جسمانی و کلامی (با ۶/۱۴ درصد فراوانی)؛ ۴. ضعف مهارت‌های ارتباطی و حل مسئله (با ۵/۶ درصد فراوانی)؛ ۵. مشکلات جنسی (با ۴/۸ درصد فراوانی).

۲. ابزار مورد استفاده در پژوهش‌های مرتبط با علل تعارضات زناشویی: در ۵۸ پژوهش مورد بررسی، اطلاعات و داده‌های ۳۱ پژوهش (۵۳/۴۴ درصد) از طریق پرسشنامه، ۱۳ پژوهش از طریق مصاحبه (۲۲/۴۱)، ۱۱ پژوهش از طریق مصاحبه و پرسشنامه (۱۸/۹۶)، ۲ پژوهش از طریق نظر سنجی (۳/۴۴) جمع‌آوری شده بود و ابزار گردآوری داده‌های یک پژوهش نامشخص بود (جدول ۳).

۱-۳. عوامل فردی: عوامل فردی در مجموع ۴۰/۵۳ درصد از علل تعارضات زناشویی را به خود اختصاص داده‌اند. مجموعه عوامل فردی تعارضات زناشویی در جدول زیر آمده است. مطابق آن مهم‌ترین علل فردی تعارضات عبارت بودند از: ۱. ضعف مهارت‌های ارتباطی و حل مسئله (۲۱ مورد)؛ ۲. عدم بلوغ فکری و آمادگی برای ازدواج (۱۵ مورد)؛ ۳. اختلالات روانی و رفتاری (۱۴ مورد)؛ ۴. تفاوت تحصیلی (۱۳ مورد)؛ ۵. شناخت ناکافی و انگیزه نامناسب برای ازدواج (۱۲ مورد) (جدول ۴).

یک مقوله خود چندین زیرمقوله داشت. مقولات به گونه‌ای ساخته شدند که همه کدها در یکی از آنها جای گرفتند و هر کد فقط در یک طبقه قرار گرفت. در نهایت ۳۷۵ مورد استخراج شده از ۵۸ پژوهش با توجه به اشتراکات در ۴۱ مقوله دسته‌بندی شدند که در بخش یافته‌ها قابل مشاهده می‌باشد.

یافته‌ها

۱. گستره جغرافیایی پژوهش‌های مورد بررسی: در بخش گستره جغرافیایی بیشترین پژوهش‌ها در استان تهران با فراوانی ۱۲، سپس در استان فارس با فراوانی ۶ انجام شده بود، دیگر شهرها و کشورها به همراه فراوانی‌شان در جدول ۲ قابل مشاهده است.

قلمرو جغرافیایی (ایران)	فراوانی	درصد	قلمرو جغرافیایی (سایر کشورها)	فراوانی	درصد
استان تهران	۱۲	۲۰/۶۸	ایالات متحده آمریکا	۲	۳/۴۴
استان فارس	۶	۱۰/۳۴	کنیا	۲	۳/۴۴
استان یزد	۴	۶/۸۹	نیجریه	۲	۳/۴۴
استان تبریز	۳	۵/۱۷	اتیوپی	۱	۱/۷۱
سیستان و بلوچستان	۲	۳/۴۴	پاکستان	۱	۱/۷۱
استان کرمان	۲	۳/۴۴	رواندا	۱	۱/۷۱
استان خوزستان	۲	۳/۴۴	ترکیه	۱	۱/۷۱
استان سمنان	۲	۳/۴۴	لیتوانی	۱	۱/۷۱
استان اصفهان	۲	۳/۴۴	ونزوئلا	۱	۱/۷۱
استان اردبیل	۱	۱/۷۱	استرالیا	۱	۱/۷۱
استان کرمانشاه	۱	۱/۷۱	نامشخص	۴	۶/۸۹
استان هرمزگان	۱	۱/۷۱	جمع	۵۸	۱۰۰
استان مازندران	۱	۱/۷۱			

۲. ابزار مورد استفاده در پژوهش‌های مرتبط با علل تعارضات زناشویی: در ۵۸ پژوهش مورد بررسی، اطلاعات و داده‌های ۳۱ پژوهش (۵۳/۴۴ درصد) از طریق پرسشنامه، ۱۳ پژوهش از طریق مصاحبه (۲۲/۴۱)، ۱۱ پژوهش از طریق مصاحبه و پرسشنامه (۱۸/۹۶)، ۲ پژوهش از طریق نظر سنجی (۳/۴۴) جمع‌آوری شده بود و ابزار گردآوری داده‌های یک پژوهش نامشخص بود (جدول ۳).

^۱ در اینجا منظور از بار عاملی تعداد دفعات تکرار یک عامل در مجموعه ۵۸ پژوهش مورد بررسی می‌باشد.

جدول ۵. اطلاعات مؤلفه‌های تعارضات زناشویی در بعد خانوادگی		
درصد	فراوانی	عوامل
۱۷/۶۴	۲۷	دخالت خانواده‌ها و اطرافیان (فاصله محل سکونت با خانواده زوجین)
۱۵/۰۳	۲۳	خشونت کلامی و جسمانی (سرزنش کردن، تحقیر، سرکوب، بی‌حرمتی، کنک زدن)
۱۱/۷۶	۱۸	مشکلات جنسی (ناتوانی جنسی، اختلالات جنسی، بی‌میلی جنسی، ناکامی جنسی، عدم رضایت جنسی)
۱۰/۴۵	۱۶	ضعف صمیمیت عاطفی (فقدان خودآشنایی همسر، صمیمیت و ابراز احساسات، نداشتن ارتباط مثبت)
۹/۸۰	۱۵	بهم ریختن ساختار قدرت در خانواده
۹/۱۵	۱۴	مسائل مربوط به فرزندان
۷/۸۴	۱۲	خیانت
۵/۲۲	۸	مسائل خانواده‌های اصلی (اختلافات، تفاوت در سبک زندگی، طلاق والدین)
۵/۲۲	۸	طول سال‌های ازدواج
۳/۲۶	۵	عدم همکاری (تقسیم کار در خانواده)
۲/۶۱	۴	رویدادهای استرس‌زای چرخه خانوادگی
۱/۳۰	۲	ورود به حریم خصوصی یکدیگر
۰/۶۵	۱	عدم رضایت از جایگاه و پرستیژ اجتماعی یکدیگر
۱۰۰	۱۵۳	جمع

جدول ۶. اطلاعات مؤلفه‌های تعارضات زناشویی در بعد محیطی		
درصد	فراوانی	عوامل
۴۷/۵۴	۲۹	مسائل و مشکلات اقتصادی (بی‌پولی و فقر، ضعف مدیریت مالی، درآمد پایین)
۱۶/۳۹	۱۰	اختلاف طبقاتی (پایگاه اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی)
۱۱/۴۷	۷	وضعیت اشتغال (شغل نامناسب، بیکاری)
۹/۸۳	۶	ادامه تحصیل و شاغل شدن زن
۴/۹۱	۳	مسائل اجتماعی و رفاهی جامعه (خدمات عمومی، بهداشت، حمل و نقل)
۴/۹۱	۳	عدم رضایت‌مندی شغلی
۳/۲۸	۲	الگوسازی نامناسب رسانه و تأثیر فضای مجازی
۱/۶۴	۱	زندگی با هم قبل از ازدواج
۱۰۰	۶۱	جمع

۳-۴. عوامل معنوی: عوامل معنوی در مجموع ۲/۴ درصد از علل تعارضات زناشویی را به خود اختصاص داده‌اند. مجموعه عوامل معنوی تعارضات زناشویی در جدول زیر آمده است. (جدول ۷).

جدول ۷. اطلاعات تعارضات زناشویی در بعد معنوی	
فراوانی	مؤلفه‌ها
۵	تفاوت پایبندی دینی و مذهبی (عدم رعایت مسائل مذهبی)
۴	تغییر ارزش‌های مذهبی و باورهای دینی
۹	جمع

جدول ۴. علل فردی تعارضات زناشویی		
درصد	فراوانی	عوامل
۱۳/۸۱	۲۱	ضعف مهارت‌های ارتباطی و حل مسأله
۹/۸۷	۱۵	عدم بلوغ فکری و آمادگی برای ازدواج (شامل اعتماد به نفس پایین، فقدان مسئولیت‌پذیری، انعطاف‌ناپذیری)
۹/۲۱	۱۴	اختلالات روانی و رفتاری
۸/۵۵	۱۳	تفاوت تحصیلی
۷/۸۹	۱۲	شناخت ناکافی و انگیزه نامناسب برای ازدواج (ضعف آشنایی، زمان محدود آشنایی، ازدواج اجباری، فرار از خانه پدری)
۷/۲۴	۱۱	ناهنجاری رفتاری شامل اعتیاد و قمار
۶/۵۸	۱۰	عدم تناسب و تفاهم در (نیازها، علایق و ارزش‌ها، نگرش‌ها)
۵/۹۲	۹	میزان تفاوت سنی
۵/۲۶	۸	سردی عاطفی (عدم علاقه اولیه)
۴/۶۰	۷	ویژگی‌های شخصیتی ناهمسان
۳/۹۴	۶	بدگمانی و شکاکیت (عدم اعتماد)
۳/۲۸	۵	غیرمنطقی بودن (هیجانی، تحریکاتی، حساست ...)
۳/۲۸	۵	بیماری‌های جسمی
۳/۲۸	۵	ارزیابی منفی (انتظارات غیر منطقی و اشتباه از ازدواج) و پشیمانی از ازدواج
۳/۲۸	۵	سن ازدواج
۱/۹۷	۳	دروغگویی و پنهان کاری
۱/۳۱	۲	مشکلات باروری
۰/۶۵	۱	قیافه و ظاهر همسر
۱۰۰	۱۵۲	جمع

۳-۲. عوامل خانوادگی: عوامل خانوادگی در مجموع ۴۰/۸۰ درصد از علل تعارضات زناشویی را به خود اختصاص داده‌اند. مجموعه عوامل خانوادگی تعارضات زناشویی در جدول زیر آمده است. مطابق آن مهمترین علل خانوادگی عبارت بودند از: ۱. دخالت خانواده‌ها و اطرافیان (۲۷ مورد)؛ ۲. خشونت کلامی و جسمانی (۲۳ مورد)؛ ۳. مشکلات جنسی (۱۸ مورد)؛ ۴. ضعف صمیمیت عاطفی (۱۶ مورد)؛ ۵. بهم ریختن ساختار قدرت در خانواده (۱۵ مورد) (جدول ۵).

۳-۳. عوامل محیطی: عوامل محیطی در مجموع ۱۶/۲۷ درصد از علل تعارضات زناشویی را به خود اختصاص داده‌اند. مجموعه عوامل محیطی تعارضات زناشویی در جدول زیر آمده است. مطابق آن مهمترین علل محیطی عبارت بودند از: ۱. مسائل و مشکلات اقتصادی (۲۹ مورد)؛ ۲. اختلاف طبقاتی (۱۰ مورد)؛ ۳. وضعیت اشتغال (۷ مورد)؛ ۴. ادامه تحصیل و شاغل شدن زن (۶ مورد) (جدول ۶).

از جایگاه و پرستیژ اجتماعی یکدیگر، الگوسازی نامناسب رسانه و تأثیر فضای مجازی، زندگی با هم قبل از ازدواج و تغییر ارزش‌های مذهبی، باورهای دینی و گرایش‌های دینی. همچنین عوامل مشترک تعارضات زناشویی و عوامل اختصاصی در دو دهه اخیر در جدول زیر قابل مشاهده است (جدول ۸).

۴. مقایسه علل تعارضات زناشویی در دو دهه اخیر: طبق اطلاعات بدست آمده از نتایج پژوهش‌ها، عواملی که بین دو دهه متفاوت بود عبارت بودند از: بدگمانی و شکاکیت (عدم اعتماد)، غیرمنطقی بودن، مشکلات باروری، قیافه و ظاهر همسر، بهم ریختن ساختار قدرت در خانواده، ورود به حریم خصوصی یکدیگر، عدم رضایت

جدول ۸. مقایسه علل تعارضات زناشویی در دو دهه

عوامل اختصاصی دهه ۹۸-۱۳۹۰	عوامل اختصاصی دهه ۹۰-۱۳۸۰	عوامل مشترک بین دو دهه
قیافه و ظاهر همسر، بهم ریختن ساختار قدرت در خانواده، ورود به حریم خصوصی یکدیگر، عدم رضایت از جایگاه و پرستیژ اجتماعی یکدیگر، الگوسازی نامناسب رسانه و تأثیر فضای مجازی، تغییر ارزش‌های مذهبی، باورهای دینی و گرایش‌های دینی	بدگمانی و شکاکیت (عدم اعتماد)، غیرمنطقی بودن، مشکلات باروری، زندگی با هم قبل از ازدواج	ضعف مهارت‌های ارتباطی و حل مسئله، عدم بلوغ فکری و آمادگی برای ازدواج، اختلالات روانی و رفتاری، تفاوت تحصیلی، شناخت ناکافی و انگیزه نامناسب ازدواج، اعتیاد و قمار، عدم تناسب و تفاهم، میزان تفاوت سنی، سردی عاطفی، ویژگی‌های شخصیتی ناهمسان، بیماری‌های جسمی، ارزیابی منفی و پشیمانی از ازدواج، سن ازدواج، دروغ‌گویی و پنهان کاری، دخالت خانواده‌ها و اطرافیان، خشونت کلامی و جسمانی، مشکلات جنسی، ضعف صمیمیت عاطفی، مسائل مربوط به فرزندان، خیانت، مسائل خانواده‌های اصلی، طول سال‌های ازدواج، عدم همکاری، رویدادهای استرس‌زای چرخه خانوادگی، مشکلات اقتصادی، اختلاف طبقاتی، وضعیت اشتغال، ادامه تحصیل و شاغل شدن زن، مسائل اجتماعی و رفاهی جامعه، عدم رضایت‌مندی شغلی، تفاوت پایبندی دینی و مذهبی

بحث و نتیجه‌گیری

پیش‌بینی‌ها نشان دادند که کیفیت زندگی زناشویی آنها تحت تأثیر قرار می‌گیرد. دخالت خانواده‌ها و اطرافیان از دیگر عوامل تأثیرگذار تعارضات زناشویی بود، دخالت خانواده‌های اصلی و اطرافیان باعث می‌شود که زوجها استقلال خود را از دست بدهند و تحت تأثیر دخالت‌های اطرافیان، رفتارهای انجام دهند که به ضرر زندگی زوجی آنهاست و بر کیفیت زندگی زناشویی تأثیر منفی می‌گذارد. خشونت کلامی و جسمانی در رده بعدی علل تعارضات زناشویی قرار داشت خشونت‌های کلامی و لفظی، فحاشی و اداء الفاظ رکیک است، و در مراحل نازل‌تر به صدا زدن طرف مقابل با نام‌های زشت و ناموزون و یا دشنام و ناسزا منتهی می‌شود، که این موارد ممکن است، زمینه‌ی بروز خشونت‌های بدنی و جسمی را فراهم کند و در نهایت در روابط میان همسران اختلال ایجاد کند، زمانی که افراد نسبت به همدیگر از خشونت کلامی استفاده می‌کنند، به تضادهای موجود میان خود دامن می‌زنند و به دنبال آن کارکرد خانواده افت پیدا می‌کند. ضعف مهارت‌های ارتباطی و حل مسئله در رده چهارم علل تعارضات زناشویی قرار دارد، می‌توان گفت الگوی ارتباطی معیوب، درک صحیح زوجین از یکدیگر را کاهش داده و باعث می‌شود همسران در ارضای نیازهای خود و یکدیگر ناتوان شده و در نتیجه به افرادی منزوی، ناموفق، ناسازگار و همواره مأیوس تبدیل شوند، زوجها بر خوردار از مهارت‌های ارتباطی قادر هستند دلایل زیر بنایی تعارض مخرب روابطشان را شناسایی کرده و

مطالعه حاضر با روش مرور نظام‌مند، به منظور ترکیب و تلفیق نتایج تحقیقات انجام شده درباره علل تعارضات زناشویی در دو دهه اخیر (۹۸-۱۳۸۰) صورت گرفته است، از بین ۷۶۸ مورد جستجو شده تعداد ۵۸ مورد مرتبط با علل تعارضات زناشویی انتخاب و وارد مطالعه شدند و از براینده یافته‌های تحقیقات نتایج زیر بدست آمد:

۴۱ عامل به عنوان علل تعارضات زناشویی در ۵۸ پژوهش شناسایی شد که در چهار دسته تقسیم‌بندی شدند و به ترتیب از بیشترین میزان عبارت بودند از: عوامل خانوادگی با ۴۰/۸۰ درصد فراوانی؛ عوامل فردی با ۴۰/۵۳ درصد فراوانی؛ عوامل محیطی با ۱۶/۲۷ درصد فراوانی و عوامل معنوی با ۲/۴ درصد فراوانی بود. همچنین عمده‌ترین علل تعارضات زناشویی از ۴۱ عامل شناسایی شده عبارت بودند از: ۱. مشکلات مالی (با ۷/۷۴ درصد فراوانی)؛ ۲. دخالت خانواده‌ها و اطرافیان (با ۷/۲۰ درصد فراوانی)؛ ۳. خشونت جسمانی و کلامی (با ۶/۱۴ درصد فراوانی)؛ ۴. ضعف مهارت‌های ارتباطی و حل مسئله (با ۵/۶ درصد فراوانی)؛ ۵. مشکلات جنسی (با ۴/۸ درصد فراوانی).

بسیاری از مسائل مالی و اقتصادی طولانی‌تر و دشوارتر از دیگر مسائل حل می‌شوند، بی‌پولی و نداشتن درآمد بر سطح رفاه و قدرت خرید خانواده‌ها تأثیر می‌گذارد، فقر اقتصادی موجب مشکلات بسیاری می‌شود و افرادی که خود را فقیر می‌دانند دارای رفتارهای

(پس از ازدواج). فصلنامه مشاوره و روان درمانی خانواده، ۴(۳)، ۴۴۵-۴۰۶.

اکبری، محسن (۱۳۸۹). عوامل اجتماعی مؤثر بر ایجاد اختلافات خانوادگی (مطالعه زنان مراجعه کننده به محاکم قضایی شهر تهران). پایان نامه کارشناسی ارشد، مطالعات زنان، دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه علامه طباطبایی.

امانی، رزیتا (۱۳۹۴). مقایسه تعارض زناشویی در ساختار توزیع قدرت در خانواده. فصلنامه فرهنگی تربیتی زنان در خانواده، ۱۰(۳۲)، ۵۳-۴۱.

انجو، مریم السادات (۱۳۹۱). تعارضات زناشویی در پنج سال اول در زوج‌های بدون فرزند و زوج‌های صاحب فرزند شده. پایان نامه کارشناسی ارشد روانشناسی تربیتی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد مرودشت، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی.

بابا سالاری، عاطفه (۱۳۹۱). بررسی عوامل اقتصادی و اجتماعی مرتبط با ناسازگاری زناشویی نمونه مورد مطالعه: زنان متأهل شهر نورآباد ممسنی. وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، دانشگاه پیام‌نور، دانشکده پیام نور استان تهران، دانشکده علوم انسانی.

بنی اسدی، حسین (۱۳۸۱). بررسی اثر پاره‌ای از عوامل مؤثر فردی - اجتماعی بر ناسازگاری زناشویی. دانشگاه سیستان و بلوچستان، مجله علوم انسانی، ویژه‌نامه علوم تربیتی و روانشناسی ۸(۲۰)، ۲۹-۷.

بنی جمالی، شکوه؛ نفیسی، غلامرضا و یزدی، منور (۱۳۸۳). ریشه‌یابی علل از هم پاشیدگی خانواده‌ها در رابطه با ویژگی‌های روانی - اجتماعی دختران و پسران قبل از ازدواج. علوم تربیتی و روانشناسی دانشگاه شهید چمران اهواز ۳(۱۱)، ۱۷۰-۱۴۳.

بهنمی، نگار؛ اعتمادی، عذرا؛ احمدی، سید احمد و فاتحی‌زاده، مریم (۱۳۹۶). کشف عوامل مؤثر بر سرخوردگی زناشویی زوجین ایرانی: یک مطالعه کیفی. مجله تحقیقات علوم رفتاری، ۱۵(۴)، ۴۶۷-۴۶۰.

توسلی، افسانه و طاهری، نرگس (۱۳۹۴). بررسی عوامل اجتماعی مؤثر بر اختلاف‌ها و تعارضات اقتصادی زندگی زناشویی زنان شاغل و خانه دار شهر تهران. بررسی مسائل اجتماعی ایران، ۵(۲)، ۳۹۰-۳۶۵.

ثنایی، باقر (۱۳۸۷). نقش خانواده اصلی در ازدواج فرزندان. تازه‌ها و پژوهش‌های مشاوره، ۲، ۱۴۳-۱۳۲.

ثناگوی محرر، غلامرضا؛ کردی تود زیل، زکریا؛ کرد، داداله و رحیمی، محدثه (۱۳۹۶). بررسی عوامل تأثیرگذار بر عدم سازش و

از شیوه‌های سازنده برای برخورد با آنها استفاده کنند و پیام‌های خود را با دقت بیشتر، مؤثرتر و کارآمدتر منتقل کنند، در نهایت مشکلات جنسی بین زوجین به عنوان یکی از مهمترین دلایل تعارضات زناشویی شناسایی شد، اگر روابط زناشویی قانع کننده نباشد منجر به احساس ناکامی و محرومیت می‌شود و بر روابط زوجین تأثیر می‌گذارد، روابط جنسی رضایت بخش موجب می‌شود بسیاری از مشکلات روزمره زندگی و ناسازگاری‌های زناشویی نادیده گرفته شود و وابستگی عاطفی میان زن و شوهر افزایش یابد.

بنابراین با توجه به نتایج پژوهش حاضر می‌توان گفت که تعارضات زناشویی نتیجه یک یا دو عامل مشخص نیست بلکه مجموعه‌ای از عوامل در ایجاد تعارضات زناشویی نقش دارد که شناسایی آنها می‌تواند نقش مؤثری در حل تعارضات و پیشگیری و پیش‌بینی آنها داشته باشد. این پژوهش دارای محدودیت‌هایی بود که از مهمترین آنها می‌توان به عدم دسترسی به متن کامل تعدادی از پژوهش‌ها و خروج آنها از تحلیل اشاره کرد، پیشنهاد می‌گردد محققان با استفاده از مدل‌یابی معادلات ساختاری ارتباط بین ابعاد شناسایی شده را مورد بررسی قرار دهند.

منابع

ابراهیم‌پور، داوود؛ راد، فیروز و تقی‌پور، فریدون (۱۳۹۱). عوامل اجتماعی مرتبط با ناسازگاری زناشویی در بین زوج‌های مراجعه کننده به دادگاه خانواده مشکین شهر در سال ۱۳۹۱. مطالعات جامعه شناسی، ۳(۹)، ۵۲-۳۷.

احمدی، خدابخش؛ آزاد مرز آبادی، اسفندیار و ملأ زمانی، علی (۱۳۸۴). بررسی وضعیت ازدواج و سازگاری زناشویی در بین کارکنان سپاه. طب نظامی، ۷(۲)، ۱۵۲-۱۴۱.

احمدی، خدابخش، فتحی آشتیانی، علی، نوایی‌نژاد، شکوه (۱۳۸۴). بررسی عوامل زمینه‌ای - فردی و ارتباطی - دو جانبه‌ای مؤثر بر سازگاری زناشویی. خانواده پژوهی، ۱(۳)، ۲۲۱-۲۰۴.

احمدی، خدابخش، علی، زارعی محمودآبادی و عرب‌نیا، علیرضا (۱۳۸۵). عوامل مرتبط با ناسازگاری‌های زناشویی در جانبازان مبتلا به PTSD. طب نظامی، ۱۱(۳)، ۱۷۴-۱۶۵.

احمدی، خدابخش، آزاد مرز آبادی و ملأ زمانی (۱۳۸۴). بررسی وضعیت ازدواج و سازگاری زناشویی در بین کارکنان سپاه. طب نظامی، ۷(۲)، ۱۵۲-۱۴۱.

اسمعیلی، معصومه؛ دهدست، کوثر (۱۳۹۳). ارائه طرحی مفهومی از رابطه تعارض‌های دوران نامزدی (پیش از ازدواج) با رضایت زناشویی

- سیف علیان، سیاره. (۱۳۹۰). بررسی سازگاری / ناسازگاری زناشویی اساتید دانشگاه‌های شهر سمنان و عوامل مؤثر بر آن، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه پیام‌نور (وزارت علوم، تحقیقات، و فناوری)، دانشگاه پیام‌نور استان تهران، مرکز پیام‌نور تهران، دانشکده علوم اجتماعی و اقتصادی.
- شهوولی، کیامرث؛ رضایی فر، سلطان مراد (۱۳۹۰). بررسی علل ناسازگاری و طلاق در خانواده‌های شهرستان ایذه. جامعه پژوهی فرهنگی، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، ۲(۱)، ۱۱۳-۱۳۸.
- عباسی، ارشاد (۱۳۹۱). بررسی عوامل اجتماعی، فرهنگی و روانی مؤثر بر ناسازگاری زناشویی در شوشتر، زن و مطالعات خانواده، ۴(۱۵)، ۱۴۸-۱۲۷.
- عباسی، مهدی؛ سراج زاده، سید حسین (۱۳۹۵). مسائل روش شناختی در مرور نظام‌مند همراه با ارزیابی مقالات ایرانی مبتنی بر این روش. مطالعات اجتماعی ایران، ۳(۳۱)، ۱۶۳-۱۲۹.
- عرب، سید محمد؛ ابراهیم‌زاده پزشکی، رضا؛ مروتی شریف‌آبادی، علی (۱۳۹۳). طراحی مدل فرا ترکیب عوامل مؤثر بر طلاق با مرور نظام‌مند مطالعه‌های پیشین. مجله تخصصی اپیدمیولوژی ایران، ۱۰(۴)، ۲۲-۱.
- عنایت، حلیمه، دسترنج، منصوره، سلمانی، فائزه (۱۳۹۰). بررسی عوامل مرتبط با اختلافات خانوادگی. فصلنامه علمی پژوهشی جامعه شناسی زنان، ۲(۱)، ۲۰-۱.
- فتحی آشتیانی، علی واحمدی، خدابخش (۱۳۸۲). بررسی ازدواج‌های موفق و ناموفق در بین دانشجویان. دانش‌ور رفتار، ۱۱(۷)، ۱۶، ۱۱-۹.
- فرهمند، مهناز و توانگر، معصومه (۱۳۹۷). بررسی رابطه پویایی هویت زنانه و تعارضات زناشویی (مورد مطالعه: زنان ساکن یزد). جامعه شناسی کاربردی (مجله پژوهشی علوم انسانی دانشگاه اصفهان، ۱۸۰-۱۵۷).
- لهسایی زاده، عبدالعلی؛ مردانی، مرضیه و حکیمی‌نیا، بهزاد (۱۳۹۲). بررسی عوامل مرتبط با تعارضات زناشویی در شهر شیراز. فصلنامه تخصصی علوم اجتماعی دانشگاه آزاد اسلامی واحد شوشتر، ۷(۴)، ۱۸-۱.
- ماندگاری، فرزانه. (۱۳۹۴). بررسی عوامل اجتماعی مؤثر بر تعارضات زناشویی در بین زنان شهر یزد، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، چاپ نشده، دانشگاه یزد، پردیس علوم انسانی و اجتماعی، دانشکده علوم اجتماعی.
- محسن زاده، فرساد؛ نظری، محمدعلی و عارفی، مختار (۱۳۹۰). مطالعه کیفی عوامل نارضایتی زناشویی و اقدام به طلاق. فصلنامه شورای فرهنگی اجتماعی زنان و خانواده (مطالعات راهبردی زنان)، ۱۴(۵۳)، ۴۲-۷.
- ناسازگاری زنان در شهرستان ایرانشهر. فصلنامه علمی تخصصی روانشناسی، علوم اجتماعی و علوم تربیتی، ۱(۱)، ۱۹-۲۵.
- ثناگوی محرر، غلامرضا؛ طباطبایی، وجیهه سادات؛ کیخا، سهیلا و سروش، سعیده (۱۳۹۶). بررسی عوامل مؤثر بر ناسازگاری زوجین زیر ۵ سال ازدواج کرده شهرستان ایرانشهر. فصلنامه علوم اجتماعی، ۳(۲)، ۱۱۳-۱۰۵.
- جهانی دولت آباد، اسماعیل، حسینی، سید حسن (۱۳۹۴). مطالعه جامعه شناختی علل و زمینه‌های بروز تعارضات زناشویی در شهر تهران. بررسی مسائل اجتماعی ایران، ۵(۲)، ۳۶۵-۳۲۹.
- حاجی حیدری، زهرا، اسمعیلی، معصومه و طالبی، ابوتراب (۱۳۹۴). تعارضات زناشویی زوجین فاقد فرزند و در آستانه طلاق: یک مطالعه کیفی. مجله تحقیقات کیفی در علوم سلامت، ۴(۱)، ۲۱-۱۲.
- حاجیان مقدم، فاطمه (۱۳۹۳). فراتحلیل مطالعات خانواده در زمینه عوامل مقوم و عوامل فرساینده خانواده ایرانی. پژوهش‌نامه زنان، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگ، ۵(۱)، ۳۹-۱.
- خندقی میبیدی، زهرا سادات (۱۳۹۷). شناسایی و سطح بندی عوامل مؤثر بر تعارضات اولیه زناشویی با رویکرد مدل‌سازی ساختاری تفسیری (ISM): مطالعه موردی شهرستان میبد واردکان. پایان‌نامه کارشناسی ارشد روانشناسی، چاپ نشده، دانشگاه آزاد اسلامی واحد اردکان.
- رازقی، نادر و اسلامی، اصلی (۱۳۹۴). مطالعه کیفی علت‌های تعارض در خانواده، فصلنامه فرهنگی تربیتی زنان و خانواده، ۱۰(۳۲)، ۷۳-۵۳.
- رحمتی عباس، بهرامی نژاد حبیبه (۱۳۹۸). تجربه قبل از ازدواج (آشنایی، نامزدی، عقد) متقاضیان طلاق: تحلیلی پدیدار شناسانه. مجله تحقیقات کیفی در علوم سلامت، ۱۸(۱)، ۸۲-۶۸.
- زرگر، فاطمه و نشاط دوست، حمیدطاهر (۱۳۸۶). عوامل مرتبط با ناسازگاری زناشویی و زمینه ساز طلاق در زوجین مراجعه کننده به یکی از مراکز کاهش طلاق وابسته به سازمان بهزیستی استان اصفهان (شهرستان فلاورجان). فصلنامه خانواده پژوهی، ۳(۱۱)، ۷۴۹-۷۳۷.
- سالاری، اسماعیل؛ معین، لادن؛ سهامی، سوسن و حقیقی، حمید (۱۳۹۲). بررسی رابطه فرهنگ، مردسالاری، همسان همسری با تعارضات زناشویی در بین دبیران و پرستاران زن متأهل. مجله زن و مطالعات خانواده، ۵(۱۹)، ۱۱۴-۹۵.
- سامانی، سیامک. (۱۳۸۶). بررسی عمده‌ترین عوامل ایجادکننده درگیری‌های زناشویی در گروهی از دانشجویان متأهل در دانشگاه شیراز، خانواده پژوهی، ۳(۱۱)، ۶۶۸-۶۵۷.

- Girgis, S., George, R., & Anderson, R. T. (2010). What is Marriage? *Harvard Journal of Law and Public Policy*, 34(1), 245-287.
- Hawkins, A. J., Willoughby, B. J., & Doherty, W. J. (2012). Reasons for Divorce and Openness to Marital Reconciliation. *Journal of Divorce and Remarriage*, 53(6), 453-463.
- Hewitt, B. Baxter, J & Western, M. (2005). *Marriage breakdown in australia*. *Journal of sociology*, 41(35), 163-183.
- Langat, J. Njenga, E. (2015). A Study of Marital Conflict Management among Couples in Ainamoi Division of Kericho County, *Kabarak Journal of Research & Innovation*, 3(2), 98-109.
- Lashari, S. (2016). Environmental and personal factors as predictors Of Marital Adjustment an Investigation In Pakestani context. International Seminar on Generating Knowledge Through Research, UUM-UMSIDA, Universiti Utara Malaysia, Malaysia. Article, 1, 991-1002.
- Maslauskaitė, A. (2005). Tarpusavio santykių kokybė Lietuvos šeimose, *SSoooo@aaa nnnsss rr eaaaaaa*. 1(15), 123-130.
- Mbwirire, J. (2017). Causes of marital conflicts in christian marriages in Domboshava area Mashonaland east province, Zimbabwe, Faculty of Applied SocialScience, Zimbabwe Open University, Harare, Zimbabwe, *International Journal of Humanities, Art and Social Studies (IJHAS)*, 1 (2), 59-75.
- Mukashema, I., Sapsford, R. (2013). Marital Conflicts in Rwanda: Points of view of Rwandan Psycho-Socio-Medical Professionals *Procedia - Social and Behavioral Sciences* 82 (3) 149 - 168
- Obelenienė, B., Gabševičienė, G. (2015). Causes of Conflict in Marriage as Expressed by Moderators and Participants of the "Encounters of Married Couples" Programme. *The Contemporary Family: Local and European Perspectives The Pontifical University of John Paul II in Krakow Press, Kraków*, 81-94
- Pathan, Z. A. (2015). dversities of Marital Conflict: A Sociological Analysis, *Kabarak. Journal of Research & Innovation*, 3(2), 98-109.
- Parker, R. (2006). Marital disaffection pathways to relationship dissolution. *Family Relationships Quarterly*, 6, 13-25
- Standslause Odhiambo, E. O., Leshan Maito.T. (2013). Thomas Social Dimensions of Marital Conflict in Kenya. *Journal of Power, Politics & Governance*, 1(1), 34-46.
- Tolorunleke, C. A. (2014). Causes Of Marital Conflicts Amongst Couples in Nigeria: Implication for Counselling Psychologists *Procedia Social and Behavioral Sciences* 140(2014), 21 - 26.
- محسن زاده، فرشاد؛ نظری، محمدعلی و عارفی، مختار (۱۳۹۰). مطالعه کیفی عوامل ناراضیتی زناشویی و اقدام به طلاق. *فصلنامه شورای فرهنگی - اجتماعی زنان و خانواده (مطالعات راهبردی زنان)*، ۱۴(۵۳)، ۴۲-۷.
- محمدی، سهیلا؛ وکیلی، محمود و رهایی، زهره (۱۳۸۹). بررسی علل بروز اختلافات خانوادگی، تهدیدی برای بهداشت روان در ازدواج از دیدگاه زوج‌های جوان در شهر یزد. *مجله دانش و تندرستی*، ۵ (شماره ویژه‌نامه ششمین کنگره اپیدمیولوژی ایران، ۲۰۲-۲۰۲).
- مسعودی اصل، شبنم و راد، فیروز (۱۳۹۵). بررسی عوامل اجتماعی مرتبط با ناسازگاری، *مجله مطالعات جامعه‌شناسی*، ۹(۳۱)، ۶۸-۴۷.
- معصوم زاده، لیلیا (۱۳۹۳). *بررسی عوامل مؤثر بر تعارضات همسران در خانواده‌های شیرازی*. گزارش طرح پژوهشی منصوریان، محمدکریم؛ فخرایی، سیروس (۱۳۸۷). *تحلیل جامعه‌شناختی تعارضات همسران در خانواده‌های شهر شیراز*. *مجله علمی پژوهشی تحقیقات زنان*، ۲(۱)، ۱۱۳-۷۵.
- ناموران گرمی، کبری؛ مرادی، علیرضا؛ فرزاد، ولی اله و زهراکار، کیانوش (۱۳۹۶). *تعیین ابعاد سازگاری زناشویی در زوج‌های ایرانی: یک مطالعه کیفی*. *مجله سلامت و مراقبت*، ۱۹(۳)، ۱۹۶-۱۸۳.
- نصرالهی، سارا و تمدنی، مجتبی (۱۳۹۶). *شناسایی الگوهای رفتاری تداوم دهنده مشکلات زناشویی*. *فصلنامه فرهنگ مشاوره و روان‌درمانی دانشگاه علامه طباطبایی*، ۹(۳۴)، ۷۵-۵۷.
- نقوی، اعظم (۱۳۹۴). *تعارضات زناشویی پس از مهاجرت و موانع اجتماعی رفتار کمک‌خواهی از دیدگاه زنان مهاجر ایرانی ساکن استرالیا*. *فصلنامه‌ی علمی - پژوهشی زن و جامعه*، ۶(۲)، ۶۶-۴۱.
- یگانه مهر، زهرا (۱۳۹۱). *بررسی عوامل ناسازگاری زناشویی در شهرستان گرمسار*. *فصلنامه دانش‌انتظامی سمنان*، ۳(۷)، ۵۵-۲۷.
- Amadi, U.P.N., Amadi, F.N.C. (2014). Marital Crisis in the Nigerian Society: Causes, Consequences and Management Strategies, *Mediterranean Journal of Social Sciences MCSER Publishing, Rome-Italy*, 5(26). 133-144
- Anderson, R. T. (2013). Marriage: What It Is, Why It Matters, and the Consequences of Redefining It. *Heritage Foundation Background*, 27(75), 1-12.
- Callian, T. & Siewgeok, L. (2009). A study of marital conflict on measures on social support and mental health. *Sunway University Collage, Sunway Academic Journal*, 5, 97-111.
- Cummings, E. M., Kouros, C. D., & Papp, L. M. (2007). Marital aggression and children's responses to everyday interparental conflict. *European Psychologist*, 12(1), 17-28.
- uu rġuaq S., Kssab, S. (2018). *Prddooos of aa raah Adjustment among Child Brides*, *Archives of Psychiatric Nursing*, 44(4), 1-7.